

KAKO SE PREVODI — I DA LI SE UVIJEK VJERNO PREVODI SA STRANIH JEZIKA?

ŽELJKO PURATIĆ

Filozofski fakultet Sarajevo

Biblija je, po općem sudu filologa, najbolji materijal za učenje stranih jezika. Naime, uz original (barem Novi zavjet) postoje glavni prijevodi na evropske i druge jezike. Biblijska društva (pretežno protestanska) izdaju prijevode Biblije zbog evangelizacije narodâ, te se može lako doći do nekih od tih stranih prijevoda. Nije lako sve dijelove Novog zavjeta (original je starogrčki koiné) prevesti vjerno i točno. Osim znanja grčkog jezika (gramatike) treba konsultirati rječnike, upravo za Novi zavjet. Time se više bave teolozi-stručnjaci za Novi zavjet. Ni za naše ni za sve strane prijevode ne može se reći da su prevedeni na svim mjestima razumljivo. Noviji prijevodi »s izvornika« Duda-Fučaka čine nam se boljima što se tiče grčkog originala. Prijevod Lj. Rupčića nije loš, ali nije toliko baziran na tekstu originala. To je vidljivo kada uporedimo desetak mjesta iz grčkog Novog zavjeta. Isto je tako i sa beogradskim prijevodima Stefanovića ili Čarnića. Prevoditelji — to je istina poznata — ponegdje rado prevode tako kako najbolje odgovara njihovim vjerskim pogledima. Ne poštuju uvijek duh Biblije i cjelinu! («Original» Biblije »očuvan« je u više varijanata /verzija./) Zbog toga se prijevodi razlikuju i po tome. Po učenju bibličara-teologa, kod čitanja Biblije svakome čovjeku na poseban (različit) način »govori Sv. Duh«. Pri tome može biti važna i vjera zajednice (crkve).

Za primjer različitih prijevoda biblijskih mjesta uzimam poznato mjesto u originalu — II Petrovu poslanicu, 1, 20—21. *Redak 20.* različito se prevodi i različito se objašnjava, i filološki i teološki. Moramo ipak citirati i grčki (helenski) original, kako bismo jasnije promotrili smisao te shvatili varijacije u raznim prijevodima:

τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα ἡ
προφητεία γραφῆς ἰδιῶς ἐπιλύσεως οὐ γίνεται· οὐ γὰρ
θειλήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ἡ προφητεία ποτέ,
ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν
(ἀπὸ θεοῦ) ἄνθρωποι.

U originalu se jasno govori o inspiraciji, nadahnuću, ističe se da proročki govor (proroštvo) nije od volje čovjeka, tj. da proroštvo nije izmislio sam prorok. Ne govori se u retku 20. nikako o nekom tumačenju proroštva! Ne govori se uopće o tumačenjima ili o autoritativnom tumačenju nekoga crkvenog učiteljstva. Govori se o Božjoj inspiraciji u proroštvima. Sve to tumači sljedeći redak, stih 21, koji objašnjava redak (stih) 20. Glagol *ginetai* točnije znači: »dođe«, »biva pokrenut« (a ne »je« ili »stvar je«). Treba gl. dio retka 20. prevesti: »Nije javljeno po čovječjoj volji, nego...« ili »Nije nastalo od čovječje volje, nego...«. Ili: »Ne biva od ličnog objavljivanja«. Ili: »Ne biva oslobođeno kroz lično samonadahnuće (gledanje, poticaj duha)«. Glagol *epilio*, ili imenica *epilisis*, znači »osloboditi«, tj. objašnjava se tumačenjem: nijedno proroštvo u Pismu (Bibliji) ne dolazi kroz individualnu inspiraciju, već oslobađanjem, odrešivanjem ili nadahnućem Svetoga Duha. Neki prevode riječ *epilisis* sa »objavljivanje«. (Isp. o ovom mjestu ponešto baptističku knjigu Bernarda Ramma *Principi tumačenja Svetoga pisma*, Hermeneutika Biblije, BTŠ Novi Sad 1977, vrlo interesantnu, korisnu i pouzdanu knjigu o općoj hermeneutici i o specijalnoj hermeneutici Biblije, koja se bazira više na protestantskom sistemu hermeneutike). Tekst govori o prorokovom razumijevanju proroštva, a ne o razumijevanju čitalaca. Redak se odnosi na porijeklo proroštva, a ne na tumačenje proroštva. (»Nikakvo proroštvo u Bibliji nije stvar ličnog obrazlaganja«, tj. proroštvo ne potiče od samog proroka...) Postoje i mišljenja da tekst ne pokazuje tko su opunomoćeni tumači. Na pitanje »Što stoji nasuprot ličnom tumačenju?«, postojala bi dva mišljenja:

a) Nijedan proročki govor ne može se protumačiti sam po sebi, jer sve proroštvo potječe od istog autora i zato mora da se slaže;

b) Mora postojati »javni« autoritet, koji tumači Bibliju.

Međutim, u tekstu Novog zavjeta Petar ne govori o mogućim pogrešnim tumačenjima Biblije, nego on govori o božanskom porijeklu proroštva i o njegovoj koristi za kršćane.

Nego, treba pogledati razne prijevode ovoga mjesta. Cilj nam je i bio da na taj način dođemo, koliko je moguće, do ispravnog shvaćanja teksta.

1) B. Duda — J. Fučak: Nijedno se proroštvo Pisma ne može tumačiti samovoljno.

2) Lj. Rupčić: Nijedno proroštvo Pisma ne smije se samovlasno tumačiti.

3) D. Stefanović: ...nijedno se proroštvo u pismu ne može tumačiti kako ko hoće. (Jednako i E. Čarnić)

4) Đ. Daničić: ...ni jedno proroštvo ne biva po svome kazivanju.

5) Novi zavjet »živim riječima« (slobodan prijevod, izdanje »Duhovna stvarnost«, Zagreb): Ni jedno proroštvo zapisano u Svetom pismu nije izmislio sam prorok...

6) Francuski prijevod A) *Personne ne peut expliquer de lui-même une prophétie contenue dans l'Écriture.*

7) Francuski prijevod B) (J. N. Darby): ... qu'aucune prophétie de l'Écriture ne s'interprète elle-même (Var... n'est d'une interprétation particulière).

8) Ruski prijevod: ... nikakovo proročestva v Pisanii njezja razrješit samomu soboju.

9) Talijanski prijevod (Giov. Luzzi):... nessuna profezia della Scrittura procede da vedute particolari.

10) Španjolski prijevod:... que ninguna profecía de la Escritura es de interpretación privada.

11) Engleski stariji prijevod:... that no prophecy of scripture is a matter of one's own interpretation.

12) Engleski noviji prijevod:... that no one can explain by himself a prophecy in the Scripture.

13) Njemački prijevod:... dass keine Weissagung in der Schrift eine Sache eigener Auslegung ist.

Dakle: original se različito prevodi, zbog vjerskih pogleda. Očito svi prevodioci poznaju nešto grčki, ali se malo drže originala.

Pregledavši ovih nekoliko glavnih prijevoda Petrova teksta, uporedivši ih s grčkim originalom, a pregledavši i neke grčke rječnike, mogli smo lako ustanoviti koji smisao sadrži redak 20. II poslanice Petrove, prvi kaput. Smisao je jasan: govori Petar da nijedno proroštvo koje je zapisano u Bibliji nije izmislio sam prorok, nego je (redak 21) Sveti Duh, koji je bio u tim pobožnim ljudima-prorocima, po njima prenosio istinite poruke od Boga! Ne govori se, dakle, uopće o nekom tumačenju raznih proroštava, nego o inspiraciji. Da bi nam to bilo očividnije, treba uporediti redak 20. s retkom sljedećim (21), jer se tako inače postupa u tekstu Biblije, u kojoj ima mnogo paralelizma i u kojoj inače treba upoređivati mjesta koja govore o istom sadržaju (biblijska konkordancija).

Razumije se, nama ovdje nije bila namjera govoriti o biblijskim poukama niti o inspiracijama (prirodi inspiracije i teorijama) u Bibliji. Nije nam namjera niti da ulazimo u tzv. doktrinarna pitanja, ponajmanje pitanja tko i kako smije autoritativno tumačiti Bibliju, da li neki »biblijski centar« ili svaki filolog, pa i »obični« čovjek. Cilj nam je bio ukazati kako u tekstu Novog zavjeta (i Biblije uopće) ima sumnjivo prevedenih mjesta ili nejasno ili neprecizno prevedenih mjesta, iako se gotovo svi stručni prevodioci pozivaju na original, »prevode s izvornika«. Čini nam se, ipak, da većina njih prevode s drugih prijevoda (stranih), dok manje zagledaju u grčki original. Oni često prevode kako odgovara njihovim vjerskim, doktrinarnim pogledima na Bibliju! U redu: ne može biti savršenih prijevoda Novog zavjeta. *Novi zavjet* više se čita nego *Stari zavjet*. Upravo stoga čitatelji danas traže modernije i pouzdanije prevode. Potrebni su im za to i komentari. Njih su posljednjih godina tiskali baptisti u Novom Sadu, mala zajednica u nas, koji su time »pretekli« i veće crkvene zajednice, koje su odavno trebale izdati komentare *Novoga zavjeta!*